Jiří Šamšula, ETF UK, 21. 5. 2014

Pozdrav a
Vstupní slovo

Ve jménu O+ S+DS

Blaze muži, který se neřídí radami svévolníků,
který nestojí na cestě hříšných,
který nesedává s posměvači,
nýbrž si oblíbil Hospodinův zákon,
nad jeho zákonem rozjímá va dne i v noci.
Je jako strom zasazený u tekoucí vody,
který dává své ovoce v pravý čas,
jemuž listí neuvadá.
Vše, co podnikne, se zdaří.
(Ž 1, 1-3)

Verši z 1. žalmu jsme zahájili fakultní bohoslužbu, kterou slavíme ve středu 5. velikonočního týdne. Vítám vás a zdravím apoštolským pozdravem: Milost vám a pokoj od Boha, Otce našeho, a Pána Ježíš Krista.

Chvalozpěv

118

Vstupní modlitba

Bože, náš Otče:
Ty nám ve svém stvoření dáváš čas a prostor pro to, abychom mohli participovat na tvém věčném životě, a tak plně a smysluplně prožít své konečné životní příběhy. Ve svém vykoupení, v Kristově kříži a vzkříšení, jsi umožnil, aby vše, co nás od tebe může oddělit, bylo jednou pro vždy překonáno.
Dopřáváš nám zůstávat ve tvé životadárné přítomnosti,
ale my přesto často,
kvůli zmatku světa a kvůli tvé skrytosti a naprosté jinakosti, pochybujeme, že ty o nás a o tento svět pečuješ, že my a tento svět zůstáváme v tobě.
Prosíme, dej a dávej naší víře vnitřní jistotu o tvé blízkosti, působ, aby tvé slovo v nás zůstávalo a nezůstávalo bez následků.
Skrze Krista našeho Pána.
Amen.

1. čtení

Sk 15,1-6

Žalm

1

Evangelium

Biblické slovo, které v nás dnes má zůstat, čteme v Janově evangeliu 15, 1-8.

Kázání

1.

V tomto známém Janovském textu se nám zbíhají ústřední theologická témata Janova evangelia. Jan pomocí obrazu vinné révy a jejích plodů a péče o ně, rozvíjí ústřední výpovědi své christologie, soteriologie a etiky. V typicky janovském „Já jsem" výroku, je nám ve zhuštěné formě sdělováno, jaká je pravá Ježíšova identita: máme ho vidět jako toho, jenž je v Otci a v němž je Otec (sr. J 17, 21) a jenž díky tomu má moc dát skutečně pravý život, život věčný. V obraze vinného kmene a větviček, které z něj rostou, tu máme dále vyjádřenu povahu vztahu Ježíše a učedníků a to, co zakládá Jejich víru. A nakonec zde máme jeden z ústředních motivů Janovské *etiky*: obraznou řeč o „nesení ovoce", které z těch vytviček roste, což u Jana neznamená nic jiného než bratrskou lásku, která je podmíněna zůstáváním učeníků v Ježíšově slovu, v Ježíši, v Ježíšově lásce.

2.

2.1. Otec-Syn a jejich láska

„Já jsem pravý vinný kmen, můj Otec je vinař." Ježíš v tomto obraze zaujímá to místo, které v SZ obvykle zaujímal Izrael, který ovšem většinou bývá vinným kmenem příliš neprospívajícím. Hospodin tam i tu zůstává v pozici vinaře. Boží lid, jednotliví Boží lidé, já a vy, se přesouváme z pozice kmene vinné révy do pozice jejích větviček. Vzhledem k tomu, co se říká o vztahu Krista jakožto kmene vinné révy a Božího lidu jakožto větví tohoto kmene, se ukazují jisté meze tohoto obrazu. Od vinného kmene jakožto celku není možné oddělit větévky, které z něj vyrůstají, ani jeho plody. Trochu to vyvolává to zdání, jako by Syn díky této těsné vazbě svých učedníků k němu a přílišné oddělenosti od vinaře byl příliš zlidšťován, profanizován, arianizován. A vyvolává to pochybnosti, zda člověk není příliš zbožšťován, zda se zde nerozplývá jeho jedinečnost, individualita a svoboda ve vše určujícím a determinujícím Božím bytí. V kontextu ostatních „Já jsem" výroků je ovšem obraz jasnější. Tyto výroky jsou slova života, neboť v pěti ze sedmi se objevuje slovo „život" resp. světlo. Ježíš v nich zjevuje svoji jedinečnost. Je *pravým* vinným kmenem, jehož „pravost" spočívá v jeho vztahu s Otcem. Zde je Ježíš jakožto vinný kmen zobrazen původce všeho života. Ten život, který Ježíš dává, je však radikálně jiný, než to, co člověk pro sebe hledá, co od života očekává. Tento život je kategoriálně odlišný od života zatíženého konečností**.**

2.2. Otec-Syn–učedníci a jejich víra

Když se tedy potom hovoří o Ježíši jako kmenu a učednících jako ratolestech, má se vyjádřit nikoliv identita obou částí rostliny, ale především jejich funkční asymetrie. Když se pak ještě zapojí obraz z vnějšku zasahujícího vinaře, vystupuje zde v jednom ohledu onen známý Barthem oprávněně tematizovaný patos distance Boha a člověka. Že Bůh je Bůh a člověk je člověk a mezi nimi je *nekonečný kvalitativní rozdíl*[1]. Ratolest je nesena kmenem, ratolest je na kmenu *naprosto závislá*, nikoliv naopak. Život ratolestí, náš život, náš život časný i věčný je nesen jeho životem, jejich víra, naše víra je Božím predikátem, nikoliv Bůh je predikátem jejich víry. Janovský Ježíš to říká pregnatně:„Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás."
O této asymetrii, o této distanci by nemohlo být však řeči, kdyby Bůh nebyl svým učedníkům také nekonečně blízko, blíž než oni si myslí. A i tuto dimenzi křesťanské víry obraz vyjadřuje. Mezi učedníky a Bohem je blízkost, propojenost, až by se dalo říci poněkud pateticky „intimita", „přátelství", niterné a stálé společenství života". „Vy jste moji přátelé," říká Ježíš (J 15,14). Kristus je nejen původcem života ve smyslu biologickém, v něm je původ života věčného, života, který má smysl, který má budoucnost

[1] Sr. Barth, Karl. *Der Römerbrief*, München, 1922, s. VIII.

za hranice smrti. On je jeho původcem a on tento svůj život sdílí se světem, se svými učedníky, s námi.
Podstatou křesťansky chápané spásy je jednak komponenta zůstávání. Zde je člověk zcela pasivní, kde je zcela nesen a zachraňován zcela jiným Bohem, nepodmíněně, neodvoditelně, z pouhé milosti, dostává něco, co si sám dát nemůže. Víra má však i svou komponentu aktivní. Kristus zde říká imperativně: „Zůstaňte ve mně!“ Součástí víry je i svobodný akt, v němž si víru stále znova přivlastňuji, v němž nekonečné vchází do mé konečnosti, činí si zde příbytek, akt v němž si ve svém jedinečném životě přisvojuji Ježíšovo slovo: „zůstávejte ve mně“, „zůstáváte ve mně“. Tyto dvě komponenty, jakkoliv protikladné se zdají, nesmí být v křesťanském pojmu víry nikdy eliminovány. Eliminace pasivního rozměru víry ústí do moralismu, eliminace rozměru aktivního zase do kvietismu či nedějinného gnosticismu, znehodnocující vše lidské a stvořené.

2. 3. Otec–Syn–učedníci a základ jejich lásky

Za třetí má text přivést k řeči, že toto vzájemné, asymetrické zůstávání má nutné důsledky: „nesení ovoce“, dokonce „ovoce hojné“. U Jana to není nic jiného než láska. Víra je vždy spojena s láskou, každá láska implikuje víru. Láska, nesení ovoce, je nutně podmíněna vírou, zůstáváním v Kristu. Absence tohoto zůstávání vede k neplodnosti, vede k soudu. *„Kdo nezůstává ve mně, bude vyvržen ven (...) a uschne!“* (v. 6) Ježíš závislost víry a lásky učedníků na sobě vyjadřuje negativně: *„beze mne nemůžete činit nic“* (v. 5). Jinak a radikálněji řečeno: beze mne nejste nic. To je útěšné, ale i kritické slovo. Beze mne nejste nic znamená pozitivně: se mnou jste něco. A se mnou jste něco, znamená negativně: něco jste díky mne, nikoliv díky svým skutkům, díky ambivalentním plodům, které nesete v různých oblastech svých životů. Takové slovo potřebujeme slyšet jako útěchu, jestliže naše existence je neustále ohrožena nezdarem, selháním, ambivalencí našeho díla, kvůli čemuž máme tendenci pochybovat o své vlastní hodnotě. Že jsme něco díky Bohu, a nikoliv kvůli našim skutkům, potřebujeme slyšet jako soud, jestliže jako lidé máme neustále tendenci být na své zdařilé výkony pyšní, jestliže nás neustále ohrožuje tendence si svými výkony zakladát svoji hodnotu a zapomínat na Toho, který to vše podmiňuje a který určuje, zda naše dílo obstojí i na věčnosti. Potřebujeme slyšet takové slovo jako soud, jestliže jako lidé máme tendenci, když se nám daří, poměřovat se s ostatními, zvláště s těmi, kterým se nedaří, kteří selhávají, a takovými pohrdat či je odsuzovat. *„Beze mne nemůžete činit nic“* říká: já a moje slovo je základem vaší hodnoty, vaší důstojnosti. Nikoliv vaše skutky, to, co se svými životy děláte, co jste z nich udělali, co z nich ještě uděláte.
Ovšme platí: víra nese hojné ovoce, víra miluje. V čem konkrétně ta láska má spočívat se přímo v tomto oddílu neříká, ani to, v čem spočívá ona hojnost.
O lásce by se dalo hovořit celou věčnost, láska, myslím tedy teď tu křesťanskou, se má především praktikovat. Ovšem dovolím si několik vymezení: „Nést ovoce“ má jako víra dvojí komponentu: aktivní a pasivní. Taková aktivita lásky: nenechává být, intervenuje, přemýšlí, něco dělá, něco říká, modlí se, nenechává toho druhého v klidu, nenechává ho sobě, a to vše proto, aby ten druhý získal podíl na tom určení, které mu bylo dáno Bohem nebo aby z tohoto určení nevystupoval a od něj se neodděloval. Totéž však „činí“ i láska ve svém pasivním rozměru: taková láska nechává být, toleruje nezrušitelnou jinakost, diferenci, vědomí, že ten druhý mě odmítá, třeba kvůli tomu, v koho věřím a kam patřím. Je to taková forma lásky, která rozpoznává, že v danou chvíli je třeba nečinit nic, mlčet, a tomu jinému naslouchat.
Zmínku o hojnosti lásky chápu jako skrytou pobídku, že lásky ve smyslu takovéhoto nenechávání i nechávání nemůže být nikdy dost, vždycky tu jsou rezervy, vždycky by jí mohlo a má být více. Nikdy si nemůžeme spokojeně říci: učinil jsem toho dost, resp. nechával

jsem toho druhého dostatečně, miloval jsem dost, miluji dostatečně. Pobídla hojnosti bratrské a sesterské lásky, založená v zaslíbení hojnosti lásky Boží, vytyčuje mez proti jakémukoliv lidskému stanovování norem v dobrovolném, nezištném, bezpodmínečném bytí pro druhé, ve vztahu k druhému jen kvůli němu samému, v bytí, které respektuje druhého v jeho neodvoditelnosti a jedinečnosti, slabosti a provinilosti.

Jak to vztáhnout k naší existenci jakožto theologů a theoložek? Pokusím se formulovat jeden aspekt projevu lásky nás theologů a theoložek, „ovoce“ které máme vzhledem k výše řečenému nést: v epoše komplexní plurality a s ní spojených tendencí buď se v této pluralitě indiferentně rozpouštět či od ní utíkat do iluzivních světů statické jednoty a unifikace (ano i té náboženské a teologické) umět z hlediska poznané Boží jedinečnosti, jinakosti a vnitřní plurality zacházet s jinakostí (v nejširším slova smyslu) a pluralitou v našem světě. Učit *sebe* a učit *druhé* vnímat, akceptovat a pravdivě posuzovat v našem myšlení, hovoření a naslouchání to jedinečné a jiné ve světě, kterému nerozumíme a neumíme to zařadit do našich myšlenkových schémat a co se nám jeví jako nepřátelské. Rozpoznávat, kdy je daná skutečnost naroubovaná na pravý vinný kmen a nese „hojné ovoce“ a kdy se ona posuzovaná skutečnost jeví jako větévka usychající, od Božské života oddělená vlastní či jinou vinou a potřebuje intervenci. Tak může theologie podstatně přispět k humanizaci našeho rozděleného a xenofobií, spory a nesnášenlivostí prosáklého světa, tak může do našeho a do božího světa problesknout světlo Vzkříšení.

Tento úkol se zdá být nemožný, a každodenní události nás přesvědčují, že takovéhoto počínání je spíš marné. Nechť je nám posilou v tomto snažení modlitba. Máme zaslíbení: „Zůstanete-li ve mně a zůstanou-li má slova ve vás, proste oč chcete a stane se vám.“ Amen.

Vyznání vin

Vyznáváme se ti, všemohoucí Bože, že jsme hříšní lidé, ve svém myšlení, hovoření, ve svých skutcích, ale i v tom, co nečiníme. Vyznáváme, že spoluneseme vinu za bídu tohoto světa. Potvrďme toto vyznání hlasitým: vyznávám.

Věříme, že Ježíš Kristus vedl svůj zápas s mocnostmi zla a svůj život položil za a pro každého jednoho z nás. Připojme se k tomu hlasitým: věřím.

A chceme odpustit všem, kdo se provinili proti nám, neboť i my žijeme z Božího odpuštění. Vyznejme hlasitě: Odpouštím, s pomocí Boží.

Přijměte slovo potěšení: Hospodin odpouští tobě tvůj hřích, uzdravuje nemoci tvé, vysvobozuje od zahynutí život tvůj. Amen.

Apostolicum

2. píseň

379 – Stvoř srdce čisté, Bože, mi

Večeře Páně

Pozdrav pokoje

Preface

Pán s Vámi
I s tebou
Vzhůru srdce
Máme je u Pána
Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci.
Je to důstojné a spravedlivé.

Vpravdě je důstojné a spravedlivé,
dobré a spasitelné,
Otče svatý,
abychom ti vždycky a všude vzdávali díky;
abychom tě chválili a oslavovali zvláště nyní, v době velikonoční. Vždyť naše velikonoční oběť je tvůj Kristus. V něm všechno zastaralé zaniklo, v něm bylo všechno obnoveno, v něm našel život smysl a plnost. Skrze něho vstoupila do světa tvá radost, a celý vesmír a mocné zástupy andělů zpívají píseň o tvé slávě a bez ustání volají[2]:

Sanctus

Svatý, Svatý, Svatý, Pán Bůh zástupů.
Nebe i země jsou plny tvé slávy.
Hosana na výsostech.
Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
Hosana na výsostech.

Eucharistická modlitba

[2] Preface velikonoční IV, in :Český misál, 1977, s. 287.

Vpravdě jsi svatý, Bože, jsi pramen všeho posvěcení.
Proto prosíme: Sešli svého Svatého Ducha také na tyto dary a posvěť je,
ať se nám stanou tělem a + krví našeho Pána, Ježíše Krista.

Neboť on, když se vydával na smrt**,**
vzal při večeři chléb, vzdal ti díky, lámal, dával svým učedníkům
a řekl:

VEZMĚTE A JEZTE Z TOHO VŠICHNI:
TOTO JE MOJE TĚLO,
KTERÉ SE ZA VÁS VYDÁVÁ.

Po večeři vzal také kalich, znovu ti vzdal díky, dal svým učedníkům
a řekl:

VEZMĚTE A PIJTE Z NĚHO VŠICHNI:
TOTO JE KALICH MÉ KRVE,
KTERÁ SE PROLÉVÁ ZA VÁS A ZA VŠECHNY
NA ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ.
TOTO JE SMLOUVA NOVÁ A VĚČNÁ.
TO KONEJTE NA MOU PAMÁTKU.

Tvou smrt zvěstujeme, tvé vzkříšení vyznáváme, na tvůj příchod čekáme, Pane Ježíši Kriste.

Proto konáme, Otče, památku smrti a vzkříšení tvého Syna a vzdáváme díky za to, že můžeme stát před tebou a můžeme ti sloužit.
A v pokoře tě prosíme: Ať nás všechny, kdo máme účast na těle a krvi Kristově, shromáždí a sjednotí Duch svatý.

Smiluj se nad námi nade všemi: dej nám věčný život ve společentství se všemi spravedlivými od počátku světa: ať tě s nimi chválíme a oslavujeme skrze tvého Syna, Ježíš Krista. Skrze něho a s ním a v něm je tvoje všechna čest a sláva, Bože Otče všemohoucí, v jednotě Ducha svatého po všechny věky věků.
Amen.

Agnus Dei
Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.
Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.
Beránku Boží, který snímáš hříchy světa, daruj nám pokoj.

Vysluhování

Děkovná a přímluvná modlitba
(neproslovena)
Pane Ježíši Kriste, děkujeme Ti za to, že jsi nás nasytil svým viditelným Slovem. A také děkujeme že se za náš u Otce přimlouváš, a za to, že se my můžeme přimlouvat z druhé. A takto k Tobě voláme:
Prosíme za tvou církev:
za theology, faráře: ať tvé Slovo slyší v jeho plnosti. Dej ať kvůli studiu tvého slova nezapomínají na situaci, do níž má být vyřízeno, ať kvůli složitosti situace, do níž má být vyřízeno, nezkreslují pravdu Evangelia.
Tebe prosíme: Pane, smiluj se!

Prosíme také za tzv. laiky:
Ať v moci tvého Slova ve své práci odvážně, radostně, s humorem a bez fanatismu či zahořklosti a zoufalství dosvědčují tebe.
Tebe prosíme: Pane...

Prosíme dnes zvláště za autentické soužití křesťanů a muslimů v naší zemi. Ať jako křesťané dokážeme muslimy v Duchu a pravdě poznávat, ať si je nedémonizujeme, zbytečně jich nebojíme, a ať svou prací přispíváme ke kultivaci debaty ve veřejném prostoru. Ale také ať si, co se týče muslimů, nenasazujeme příliš růžové brýle a nepropadáme naivnímu optimismu a nepřehlížíme v tomto čase jen těžko překonatelné diference.

Tebe prosíme: Pane...

Nakonec prosíme za naši fakultu, za naší akademickou obec. Ať z ní vychází jen to dobré.
Tebe prosíme: Pane...

Ve chvíli ticha se modleme své osobní přímluvy.

Otčenáš
Oznámení
Požehnání:
Požehnej vás a provázej všemohoucí a milosrdný Bůh
O+S+DS

Píseň
346 – Buď tobě sláva, jenž jsi z mrtvých vstal